

Muszáj ma Hunniában Herkulesnek lenni!

Bessenyei Ferencen nyolcvanévesen sem fognak semminemű vasfogak

Magyar Nemzet – 1999. január 9., szombat
Írta: Baróti Szabolcs

„Sok senki, gnóm, nyavalyás, talmi, Jó lesz egy kis hódolás és csönd: Így nem fogok sohse meghalni.”
(Ady Endre: A muszáj Herkules)

Köd van; a Kiskunság csontig vetkőzött akácai, nyárai és nyírei fehér koralltelepként derengenek benne, a földút pedig, amelyre rátérünk, jégbordásan alattomos és beláthatatlan. Régi tanyák maradoznak el, és az embernek az jut róluk eszébe: mi lenne, ha sokan vonulnának ide vissza az egyre tűrhetlenebb városokból, ráhangolódván azokra az erőfeszítésekre, amelyekkel nemzedékek kapaszkodtak meg itt egy-egy darab földön, esténként azzal az egészséges fáradtsággal nézvéen körül, amely az igazi megfrissülés legjobb medicinája. Továbbpörgetni e korszakos gondolatot azonban nincs idő, mert lám, egy szép tanya épületegyüttese tűnik elő a hullámzó ködből, s egy jól ismert, öblös bariton zendül meg ekképpen: – Hát kellett ez nektek?! Egy darabban vagytok még? No, Isten hozott benneteket, kerüljetek beljebb!

Bessenyei Ferenc (akárcsak névrokona, a jeles testőríró, Bessenyei György cselekedte volt sok-sok évvel ezelőtt) ide húzódott (menekült?) vissza, a kun pusztára, a lovakkal való foglalatosság és az életben maradás célzatával. A hang, az erő, a lendület, a szenvedély mit sem változott. A művész egy hónappal nyolcvanadik születésnapja előtt így beszél a Magyar Nemzet olvasóihoz:

– Ötven évig napi húszórás készenlétben élve, estéről-estére úgy kellett „meghalnom”, hogy az *tökéletes* legyen! Én már nem tudok, nem óhajtok epizodista lenni, amolyan csetlő-botló buffó, aki nevetést csikar ki az emberekből, nem vagyok hajlandó *Dózsát, Bánkot, Othellót, Galileit, Kossuthot, Széchenyit*, és a többieket elárulni. Annyira nem kell a pénz... Persze a szirénhangok mindent „igazolnak”: erre van vevő! Az igazság azonban ennyi: nincs más!

– *Egressy Gábor már a múlt században megmondta: a színház – az állam által elhanyagoltatván – szellemi, erkölcsi, lelki táplálék helyett dögvészt hoz a társadalomra!*

– Egy nemzet az élethez való jogát a kultúrájából meríti, amely minél erősebb, annál gyengédebb. Ám sosem támadó, de mindig táplál, sosem sorvaszt. Szavak rémlenek fel most előttem, melyeket Dózsa által mondottam ki sokszor: *ez az ország a miénk!* Az elmúlt évtizedekben *élhetetlen életet* kényszerítettek ránk! Minden, ami lelki tápot, tartást jelentett, lehazudtak, bemocskoltak, oly nemzedékeket szabadítván rá az országra, amelyeknek senki nem adott semmi olyat, amiből emberré építhették volna magukat. *Arisztophanésznek* volt egy jó kifejezése erre a „harminc zsarnok korában”, amely Periklész halála után sújtott le Athénra: democsokrácia.

– *Most odáig jutottunk, hogy állam, az van – de nemzet nincs!*

– Ismétlem: az életem ötven éve napi húszórás készenlétben telt, azon szellemi energiák összegyűjtésében, sűrítésében, majd kisugárzásában, amelyekre égető szükség és igény volt. Mint tudjuk, a pálma teher alatt nő igazán. És az akkori szellemi vezetők nagyszerűek voltak! Nagy-nagy

szerencsém volt, hogy *Németh Lászlóval*, *Illyés Gyulával* és a színház „csúcsembereivel” dolgozhattam együtt. Szép volt, nagyszerű volt. Egy új Nemzeti Színház új jogot jelenthet a számunkra az élethez, és mi végig ezen munkálkodtunk. Csakhogy... jelenleg egyszerűen nincs tisztikara! Most az olyan minőségű gárdára gondolok, amelyik egy *Gellért*, egy *Várkonyi*, egy *Apáthi* és egy *Nádasdy* fémjelzett.

– Az sem új gondolat, hogy a nézőtéren Jágók ülnek. Csak a jelenség elviselhetetlen változatlanul. Merthogy aktuális. Ez a „művészet” kiszakította az emberbabából a kócot. És csak azt mutatja fel, ami formátlan, szennyes és gyanús. Aki színházzal foglalkozik, annak naponta bele kéne olvasnia *Latinovits Zoltán* írásaiba. Amit a boldogtalan elidegenítésről írt például. Valóban nem lehetett (lehet) tudni igazán: mi ezzel az antistílussal a szándék? Nem teljes emberek művelik, valami másról van szó, mint művészetről. Mert a művészet – ma és minden korban ... kis győzelem a halálon, oly élmény, ami örömet és erőt csepegtet belénk, emberméltóságot nyújt!

Erre utal a mai „muszáj Herkuleség”, amiről Ady beszél. Az emberábrázolás akkor jó, ha pontos.

Pontos! Egy színésznek nincs joga elidegenedést szuggerálni, homályt hinteni a színpadról. Ma, sajnos, lassan már csak a sátán prófétájaként lehet sikert elérni! Amúgy... jól vagyok, köszönöm. Itt vannak a lovaim. Itt körül az erdő és a puszta minden gyönyörűsége. Élek. És amíg élek, reménykedem...

Muszáj... gondolkodik az ember hazafelé, ismét a ködbe fúródva... de mennyire muszáj itt Hunniában Herkulesnek lenni a magyar mítoszba kapaszkodva, erősen megvetve a lábunkat, de nem látványos pofonokat osztogatva, s idétlen „harchelyzetekbe” keveredve (mint a legújabb olcsó filmsorozat főhőse), hanem csendes, makacs méltósággal.

Élhető életet akarunk! Pontosan azt, amit 1945 februárjában, a romok alól előkászálódva akkori legjobbaink akartak. Szétbontani a hazugságok szövedékét. Tisztázni alapvető fogalmakat, mint egykor az enciklopédisták. Ledönteni a képmutatás és szolgálalkúság bálványait. Eloszlatni az agyvelőkből a butítás aljas mérges gázait, a hamis erkölcsi értékrend kancsalságát. Egy önnön nagyjaitól elmaradt, alávaló módon elmarasztalt népet felemelni. És bár – Adyval szólva: „dőltünkre Tökmag Jankók lesnek... meg kell maradnunk Herkulesnek!”